

15. Прієшкіна О.В. Конституційний лад України та його роль у становленні та розвитку місцевого самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / О.В. Прієшкіна. – К., 2009. – 40 с.
16. Kommunale Selbstverwaltung. Местное самоуправление. Сборник международных терминов из области права и управления. Серия Р. – Том 2. – М., 1998. – 165 с.

УДК 340.0; 340.1; 342

КОНСТИТУЦІЯ ЯК ПРАВОВА ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Лошихін О.М., д.ю.н., доцент

Академія муніципального управління

У статті розглядаються основоположні принципи конституційної регламентації економічної функції держави. Узагальнено зарубіжний досвід функціонування конституційної економіки. Аналізуються основні моделі та принципи державного регулювання економічних відносин на сучасному етапі.

Ключові слова: економічна функція держави; економічна система суспільства; економічні права та свободи людини і громадянина; економічні інтереси; економічні відносини.

Лошихин О.М. КОНСТИТУЦИЯ КАК ПРАВОВАЯ ОСНОВА РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ ГОСУДАРСТВА: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ / Академия муниципального управления, Украина

В статье рассматриваются основоположные принципы конституционной регламентации экономической функции государства. Обобщен зарубежный опыт функционирования конституционной экономики. Анализируются основные модели и принципы государственного регулирования экономических отношений на современном этапе.

Ключевые слова: экономическая функция государства; экономическая система общества; экономические права и свободы человека и гражданина; экономические интересы; экономические отношения.

Loschykhin O.M. CONSTITUTION AS A LEGAL BASIS OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC STATE FUNCTIONS: COMPARATIVE ANALYSIS / Academy of municipal management, Ukraine

The article deals with fundamental principles of constitutional regulation of the economic functions of the state. The international experience of the constitutional functioning of the economy is summarized. The main patterns and principles of state regulation of economic relations at the modern stage are analyzed.

Key words: economic function of state; economic system of society; economic human rights and freedoms; economic interests; economic relations.

Сучасний етап розвитку теорії та практики вітчизняного конституціоналізму характеризується визнанням, становленням та організаційно-правовим забезпеченням реалізації фундаментальних засад соціально-правової держави, функціонально спрямованої на демократичний розвиток усіх суспільно-політичних інститутів та формування ринкової економіки. При цьому основна мета стратегії конституційного будівництва полягає в координації та спрямуванні всіх дій суб'єктів суспільних відносин на досягнення політичних, правових, економічних та соціальних цілей та цінностей, зафіксованих у Конституції України.

У вказаному контексті особливого значення набуває дослідження ролі, змісту основних напрямів та форм регулюючого впливу Конституції України як нормативно-правового акту найвищої юридичної сили у сфері становлення, розвитку та реформування найважливіших суспільних відносин, у тому числі й у сфері економіки. Це обумовлено тією обставиною, що формування та діяльність усіх інститутів демократичної, правової, соціальної держави знаходиться в безпосередній залежності від змісту норм Конституції України, ефективності їх реалізації.

Відповідно до Конституції України народ здійснює свою владу безпосередньо, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Однак в умовах радикальних соціально-економічних і політичних змін трансформуються ідеології, життєві стилі, престижні

оцінки, ускладнюються та змінюють формат відносини у системі координат держава – право – економіка, врешті-решт відбувається зміна соціокультурних систем, які служать формулою легітимзації існуючого соціально-економічного порядку і визначають реальне сприйняття громадянами України діяльності та ефективності реалізації функцій держави.

Особливо ілюстративним у цьому контексті є досвід так званих нових індустріальних країн, де перехід до ринкової економіки та її стрімкий розвиток відбулися за самої активної участі та підтримки держави. Фундаментальні перетворення в економіко-правовій сфері сучасних постсоціалістичних держав із усією визначеністю порушують питання щодо необхідності докорінного перегляду ролі і місця органів державної влади різних рівнів у системі життєзабезпечення суспільства.

Досвід закордонних країн, як розвинутих, так і тих, що розвиваються, свідчить про те, що успішний розвиток економіки залежить від досконалості механізму конституційно-правового регулювання економічних відносин, а також визначення місця і ролі держави в управлінні економічним процесом.

На сьогодні існує чимало досліджень вітчизняних вчених, які тим чи іншим чином торкаються проблеми сутності конституції, проте методологічні і теоретичні проблеми Конституції України як правової основи розвитку економічних функцій держави досліджені не повною мірою. Переважна більшість праць з цієї теми, як правило, носить описовий та коментаторський характер. Фрагментарним є і порівняльний аналіз проблем конституційної регламентації економічних відносин в Україні та зарубіжних країнах.

Окремі аспекти проблеми, порушеної у даній статті, висвітлені в працях вітчизняних та зарубіжних конституціоналістів, в яких розглядається поняття, сутність, види, юридичні властивості, функції, форма, особливості мови і стилю, проблеми дотримання й охорони Конституції України. Зокрема значний внесок у дослідження цих та інших питань зробили такі вчені, як Ю.Ю. Барабаш, А.З. Георгіца, М.І. Козюбра, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, А.Р. Крусян, С.Л. Лисенков, В.Ф. Мелашенко, О.М. Мироненко, О.В. Оніщенко, М.П. Орзіх, О.В. Прієшкіна, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, В.Ф. Сіренко, О.В. Скрипнюк, Ю.М. Тодика, П.Б. Стецюк, О.Ф. Фрицький, Ю.О. Фрицький, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко, Л.П. Юзьков, О.І. Ющик та ін.

Про актуальність науково-теоретичного дослідження економічної функції сучасної держави, особливостей конституційного регулювання економіки в умовах глибоких суспільних трансформацій перехідного періоду свідчать численні гострі дискусії навколо них. Так, питання функцій держави у сфері економічних та господарських відносин, досліджувалися у працях М.Г. Александрова, М.Й. Байтіна, Ф.М. Бурлацького, А.П. Глебова, А.І. Денисова, Л.І. Загайнова, Л.І. Каска, Б.І. Кучера, В.К. Мамотова, Г.М. Манова, А.А. Нормантаса, В.Ф. Погорілка, І.М. Разнатовського, І.С. Самошенка, В.Г. Тюленєва, Є.В. Фомицького, Р.О. Халфіної, М.В. Чорноголовкіна, В.М. Чхиквадзе та ін.

Серед сучасних дослідників цієї проблематики, насамперед, варто назвати Г.М. Андрєєву, В.В. Анцупова, Г.Ю. Атаяна, С.В. Бабаєва, О.В. Бермічева, М.О. Бухтерєву, О.Г. Варич, В.А. Владимірова, А.Є. Кадомцева, С.В. Калашникова, Т.А. Калентьєву, В.М. Ковальчук, О.Б. Купцову, М.А. Лапіну, Є.С. Мазєєва, М.М. Меркулова, Л.А. Морозову, С.І. Нефєдова, П.В. Онопенка, З.Ф. Хусаїнова, Е.К. Утяшова та інших учених.

Варто звернути увагу й на те, що останнім часом активно розробляється такий напрям наукових досліджень на межі права і економіки, як конституційна економіка. Тривалий час конституційна економіка розвивалася в основному зусиллями західних економістів. Лише останнім часом, з'являються праці, присвячені проблемам економічного аналізу права [2; 5; 6; 7; 10; 12].

Разом із цим далеко не всі питання конституційного регулювання економічних відносин в Україні були розкриті. У тому числі і в аспекті ролі Конституції України як правової основи розвитку економічних функцій держави, її сутності, змісту і механізму реалізації з точки зору становлення соціально-правової державності та дієвої моделі ринкової економіки в Україні.

Роль Конституції України в системі нормативно-правових актів істотно підвищується, у тому числі з позиції впливу її норм на організацію і функціонування держави у сфері економіки.

Новими реаліями стає пряме застосування норм Конституції України. Конституція стає центром національної правової системи. У нормах Конституції знайшли втілення не тільки європейські цінності конституціоналізму, а й фундаментальні засади конституційної економіки. Так у ст.1 Хартії економічних прав та обов'язків держав проголошується, що «кожна держава має суверенне та невід'ємне право обирати свою економічну систему, а також свою політичну і культурну систему згідно з волею свого народу, без втручання або застосування сили або погрози ззовні в будь-якій формі» [14].

Конституція України, визначаючи українську державу як демократичну, правову та соціальну, не лише фіксує найважливіші системоутворюючі ознаки її демократизму, які знаходять свій вияв передусім у принципах суверенності суспільства і держави, народовладді, поділі державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, ідеологічному, економічному та політичному плюралізмі (багатоманітні), етнічній багатонаціональності і політичній єдності Українського народу, визнанні та гарантуванні місцевого самоврядування тощо, а й, одночасно, встановлює систему функцій української держави в різних сферах суспільного життя, у тому числі і в економічній сфері, та є фундаментальною нормативно-правовою основою їх реалізації.

Так, Основний Закон України містить ряд норм економічного змісту. Значна кількість цих норм закріплена в першому розділі, який визначає основи конституційного ладу. Такий підхід означає, що основи конституційного ладу України мають не тільки політичний, а й економічний вимір. Як акт вищої юридичної сили та основоположна нормативно-правова гарантія економічних прав громадян Конституція закладає стабілізуючий фактор у правовий механізм функціонування держави у сфері економіки.

Насамперед, варто звернути увагу на конституційне закріплення обов'язку держави забезпечувати захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, а також соціальну спрямованість економіки (частина четверта ст.13 Конституції України); проголошення того, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах економічної багатоманітності (частина перша ст.15 Конституції України); закріплення в якості найбільш важливої функції держави та справи всього Українського народу забезпечення економічної безпеки України (частина перша ст.17 Конституції України); проголошення неможливості протиправного позбавлення права власності та непорушності права приватної власності (частина четверта ст.41 Конституції України); закріплення права на підприємницьку діяльність (частина перша ст.42 Конституції України); зобов'язання держави щодо захисту конкуренції та недопущення зловживання монопольним становищем на ринку (частина третя ст.42 Конституції України).

Закономірно, що економічні відносини в основному регулюються спеціальним галузевим законодавством – господарським, цивільним, аграрним. Однак оскільки Конституція є основою правової системи, вона встановлює вихідні положення всіх галузей права. Будучи правовим за своєю сутністю і характером, конституційне регулювання, проте, не замінює всієї системи правового регулювання. Воно лише визначає принципові напрямки в цій сфері. Конституційне регулювання відрізняється від інших форм правового регулювання економічних та інших суспільних відносин за ступенем і глибиною свого впливу.

Слід зазначити, що аналіз теоретичних проблем конституційно-правового регулювання економіки та сутності конституційних принципів економічної системи, що формують основи державного втручання в економіку, свідчить, що рамках сучасного конституційно-правового регулювання економічних відносин має місце реальне різноманіття національних моделей ринку, не орієнтованих на будь-яку його еталонну модель. Як правило, принципи функціонування змішаної економіки втілюються в конкретні національні форми. У зв'язку з цим, у науковій літературі взагалі робиться висновок, що конституційні основи економічної системи формують особливий конституційно-правовий режим, відповідно до якого будуються взаємини суб'єктів економічної діяльності, держави і суспільства в цілому.

Як свідчить світовий конституційний досвід, практично питання економічного ладу є одними із головних у предметі конституційного регулювання, оскільки економіка, будучи базисом суспільства, визначає тенденції розвитку його політичних, соціальних та інших інститутів. Діяльність людей об'єктивно вимагає від держави певних гарантій, і, насамперед, в економічній сфері, закріплення яких вимагає високого конституційного рівня. У суспільстві, яке особливо функціонує на ринковій основі, юридичне оформлення економічних прав та обов'язків

господарюючих суб'єктів набуває надзвичайного значення, тому роль держави як гаранта й арбітра відносин між учасниками економічних зв'язків значно зростає [13, 10].

Мабуть тому сучасні конституції вищою мірою насичені економічною термінологією, економічними принципами й економічними концепціями. У конституційних текстах присутні як узагальнюючі категорії, такі як «економіка», «економічний лад», «економічна система», «економічні відносини», «економічна безпека», «економічна політика», які не можуть бути виведеними виключно із правовідносин та оціненими виходячи із юридичних позицій без урахування їх специфічного економічного змісту, але й такі, досить конкретні економічні категорії, як «засоби виробництва», «форми суспільного господарства» (ст.15 Основного закону ФРН 1949 р.), «ринкова економіка» (ст.28 Конституції Андорри 1993 р.), «свобода економічної діяльності», «вільна економічна конкуренція» (ст.8 Конституції Вірменії 1995 р.), «кредит, капітал, ринок товарів та послуг» (ст.166, 167 Конституції Туреччини 1982 р.), «стабілізація кон'юнктури» (ст.100 Конституції Швейцарії 1999 р.) тощо. Приклади такого роду конституційного закріплення суто економічних понять зустрічаються в більшості сучасних конституцій різних регіонів світу, що в цілому закономірно [8; 9].

Нормальне та ефективне функціонування ринкової економіки вимагає єдності економічного простору, що забезпечується вільним переміщенням товарів, послуг і фінансових засобів. Так, наприклад, юридичні гарантії такої єдності встановлюються в Конституції Російської Федерації (частина перша ст.8). Успіх реалізації принципів ринкової економіки, російський законодавець також пов'язує із забезпеченням свободи економічної діяльності, що означає право громадян та їхніх об'єднань на вільне використання своїх здібностей і майна для підприємництва та іншої, не забороненої законом економічної діяльності. Однак, заохочуючи свободу економічної діяльності, Конституція Російської Федерації забороняє таку економічну діяльність, яка спрямована на монополізацію та несумлінну конкуренцію.

Утім, ті основи конституційного ладу, що сформульовані в ст.8 Конституції Російської Федерації, не свідчать про повне відсторонення держави від управління економікою і встановлення стовідсотково ліберальної економіки. Вони не виключають могутнього державного сектора в економіці і чималих можливостей для адміністративного втручання в економічне життя. Тим самим відкривається широкий спектр економічної політики, яка може істотно відрізнятися при різних урядах. Якщо врахувати, що сучасна російська економіка по суті складається як змішана, тобто державно-приватна, то можна вважати, що ця модель має достатню конституційну основу [4, 139].

Підходи російського законодавця до конституційного регулювання економічних відносин не є унікальними. По суті, однотипні формули використовуються в Конституції Республіки Вірменія, у частині третьої ст.8 якої мова йде про державне гарантування вільного розвитку та рівного правового захисту усіх форм власності, свободи економічної діяльності, вільної економічної конкуренції. Лаконічністю характеризується конституційний підхід до регулювання подібних відносин і в Республіці Казахстан. Так, відповідно до частини другої ст.26 Конституції Республіки Казахстан власність, у тому числі право спадкування, гарантується законом.

На відміну від попередніх прикладів, набагато фундаментальніше виглядають відповідні конституційні правоположення Литовської Республіки. Присвячуючи відносинам, що виникають у сфері народного господарства і праці цілу главу, Конституція Литовської Республіки передбачає, що держава надає підтримку суспільно корисним господарським зусиллям та ініціативі. Державою регулюється господарська діяльність таким чином, щоб вона служила благу Народу (ст.46).

Отже, закріплення свободи економічної діяльності як однієї з основ конституційного ладу в постсоціалістичних країнах покликано, насамперед, визначити відмовлення від державного планування господарської діяльності, та охарактеризувати нові явища в економічній сфері життя суспільства, що проголошені базовими конституційними цінностями. Свобода економічної діяльності також може розглядатися в більш широкому розумінні – як умова реалізації таких домагань, як вільне використання своїх здібностей, майна для підприємницької й іншої економічної діяльності, вибір роду діяльності і професії, об'єднання по економічних інтересах, наукова, технічна творчість, що забезпечуються за допомогою державних гарантій у

виді забезпечення єдності економічного простору, вільного переміщення товарів, послуг і фінансових засобів, підтримки конкуренції.

Певною оригінальністю характеризується закріплення свободи економічної діяльності, а також основ і принципів втручання в неї держави в арабських країнах. Конституційний процес у країнах арабського регіону відображає як загальні тенденції світового розвитку на сучасному етапі, так і специфічні особливості історичного, соціально-економічного та культурно-релігійного розвитку кожної з цих країн. Всі арабські країни об'єднані спільністю історичних доль, культури і релігії, мови. Разом із тим арабські країни в даний час є дуже різними: серед них великі і малі, багаті і бідні, вражаючи світове співтовариство своїми стрімкими економічними успіхами нафтові монархії і республіки, які не мають подібних досягнень [11].

Розпад світової системи соціалізму, відхід із політичної арени в багатьох арабських країнах авангардних партій, які правила в них протягом декількох десятиліть, запровадження багатопартійності, зміна внутрішньоекономічної структури держав, посилення процесу соціальної диференціації суспільства, вихід на авансцену фундаменталістських ісламських угруповань і партій – усі ці зміни останніх десятиліть знайшли своє безпосереднє відображення в нових конституціях, у тому числі й у сфері регулювання економічних процесів.

Так, наприклад, ст.4 Конституції Єгипту передбачає, що економічною основою Арабської Республіки Єгипет є соціалістична система, яка базується на добробуті і справедливості, спрямована на те, щоб запобігти експлуатації, зменшити розрив у доходах, захистити законні доходи і гарантувати справедливий розподіл суспільних обов'язків і витрат.

Конституція Ліванської Республіки закріплює, що економічна система є ліберальною і гарантує особисту ініціативу і приватну власність (пункт Є Преамбули).

Конституція Йеменської Республіки закріплює, що національна економіка ґрунтується на свободі економічної діяльності, яка як окремій особі, так і суспільству в цілому забезпечує національну незалежність (ст.7).

Розгорнута нормативна формула планової моделі економіки запропонована в Конституції Йеменської Республіки, ст.9 якої закріплює, що економічна політика держави ґрунтується на науковому плануванні, яке забезпечує найкращу експлуатацію всіх ресурсів і можливостей для всіх секторів економіки і в усіх сферах соціально-економічного розвитку та в рамках державного плану розвитку, що діє в суспільних інтересах та в інтересах національної економіки.

Своєрідна конституційну модель планового господарювання існує в Турецькій Республіці, частина перша ст.166 Конституції якої передбачає, що планування економічного, соціального та культурного розвитку, швидкий збалансований і гармонійний розвиток промисловості та сільського господарства по всій країні, ефективне використання національних ресурсів на основі всебічного аналізу й оцінки, а також створення необхідної організації для цієї мети – обов'язок держави.

Незважаючи на визначене скорочення обсягу втручання в сферу економіки, держава здійснює економічну функцію шляхом встановлення правових основ ринку та цінової політики, зокрема, стимулювання державними засобами підприємництва та вільної праці, забезпечення рівноправності всіх форм власності, правового захисту власника, вжиття заходів для припинення несумлінної конкуренції (монополізму) й охорони прав споживача від несумлінного споживача.

Так, важливим напрямком діяльності держави в сфері економіки є конституційно-правова регламентація відносин власності. Зокрема згідно зі ст.13 Конституції Азербайджанської Республіки в Азербайджанській Республіці власність є недоторканною й охороняється державою. При цьому проголошується, що власність може бути державною, приватною та муніципальною. Знаходить закріплення й принцип рівності форм власності. Право власності, у тому числі право приватної власності, охороняється законом (ст.29 Конституції Азербайджанської Республіки). При цьому ніхто без рішення суду не може бути позбавлений своєї власності. Повна конфіскація майна не допускається. Відчуження власності для державних чи суспільних потреб може допускатися тільки за умови попереднього справедливого відшкодування її вартості.

Частина друга ст.8 Конституції Російської Федерації передбачає, що в Російській Федерації визнаються і захищаються рівним чином приватна, державна, муніципальна та інші форми власності, а частина третя ст.35 закріплює, що ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як за рішенням суду. Примусове відчуження майна для державних потреб може бути здійснено тільки за умови попереднього та рівноцінного відшкодування.

Такого роду положення про можливість обмеження державою права приватної власності зустрічаються й в інших зарубіжних конституціях. Так, ст.6 Конституції Республіки Казахстан встановлює, що власність зобов'язує, користування нею має одночасно служити суспільному благу. Однак ніхто не може бути позбавлений свого майна, інакше як за рішенням суду. Примусове відчуження майна для державних потреб у виняткових випадках, передбачених законом, може бути здійснене за умови рівноцінного його відшкодування (частина третя ст.26).

Досить багато уваги приділяється регламентації інституту власності в конституціях арабських країн. Так, наприклад, закріплюючи, що «усі багатства, послані Аллахом у надра і на континентальний шельф, так само як ресурси, отримані від цих багатств, є власністю держави» (ст.14), Основний закон Королівства Саудівської Аравії встановлює принцип державного визнання волі приватної власності та її недоторканності (ст.18).

Основний закон Султанату Оман встановлює недоторканність державної власності, покладаючи на державу обов'язок її захисту, а на громадян обов'язок зберігати цю власність (ст.11). У той же час в Основному законі містяться й визначені гарантії приватної власності. Передбачається можливість обмеження цього права та конфіскації майна в строгій відповідності з законом. Слід зазначити, що останнім часом в Омані проводиться політика розширення приватного сектора. Так, 1998 р. був оголошений «роком приватного сектору». Уряд усіляко підтримує приватний бізнес [1, с. 32-56, 492].

Конституція Марокко, хоча і не містить такого великого переліку соціально-економічних норм, як в інших арабських країнах, проте, закріплює ряд найважливіших принципів економічної системи. Зокрема, гарантованість власності та свободи підприємництва. Але за можливості обмеження розмірів майна та режиму користування (ст.15). Закріплені також плановий початок економіки, її соціальна орієнтованість (ст.15) та інші важливі положення. Ці конституційні норми дозволяють охарактеризувати економічну систему країни як ринкову економіку у поєднанні з плановими початками регулювання [3, 581].

Також найважливішим напрямком економічної діяльності держави є емісія грошових знаків. Так, відповідно до ст.99 Союзної Конституції Швейцарській Конфедерації грошова і валютна справа перебуває у віданні Союзу; йому одному належить право випуску монет і банкнот. Швейцарський національний банк як незалежний центральний банк проводить грошову та валютну політику, що служить загальному інтересу країни; він управляється за участі та під наглядом Союзу.

Значне місце в здійсненні економічної політики сучасної держави займає конституційне регулювання підприємницької діяльності. Держава створює сприятливі правові, соціально-економічні, фінансові та організаційні умови формування сильного приватного сектора економіки, вітчизняного приватного підприємництва, сприяє створенню ринкової інфраструктури, залученню в національну економіку зарубіжних інвестицій. Так, згідно зі ст.59 Конституції Азербайджанської Республіки кожний може у встановленому законом порядку, вільно використовуючи свої можливості, здібності та майно, самотійно або разом з іншими займатися підприємницькою діяльністю або не забороненим законом іншим видом економічної діяльності.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна дійти наступних висновків:

1. Роль Конституції як Основного закону суспільства та держави у регламентації та реалізації економічних функцій держави полягає у здійсненні такого інтегруючого конституційно-правового впливу на всі елементи економічної системи суспільства, який одночасно забезпечував би їх ефективну взаємодію та необхідний напрямок розвитку, не порушуючи при цьому еволюційні процеси розвитку його прогресивних інституціональних складових.

2. Значення конституційно-правових норм, які регулюють економічні відносини, полягає у визначенні критеріїв співвідношення між економічною роллю держави і сферою вільної реалізації прав, свобод та законних інтересів суб'єктів економічної діяльності. У цьому зв'язку здійснюється: а) закріплення основ сформованої в суспільстві економічної системи, встановлення меж економічної діяльності держави, забезпечення стабільності і передбачуваності економічних відносин; б) визначення міри і реального змісту економічної свободи, якою користуються суб'єкти підприємницької діяльності; в) створення та коректування соціальних умов, у яких відбувається формування людської особистості, її інтеграція в різні соціальні інститути; г) установа меж державного і суспільного сприяння особистості, співвідношення такого втручання та автономії особистості, а також формування умов для зворотного впливу громадянського суспільства на державні інститути.
3. Існування взаємозв'язків між основними принципами конституційно-правового регулювання ринкової економіки дозволяє стверджувати, що Конституція, закріплюючи економічні основи конституційного ладу, економічні функції держави й основні економічні права та свободи, робить регулятивний вплив не тільки на окремі економічні відносини, але і на всю економічну систему в цілому, створюючи умови для її вільного розвитку або встановлюючи можливості для активного коректування економічних процесів з боку державної влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александров И.А. Монархии Персидского залива: этап модернизации / И.А. Александров. – М.: Дело и Сервис, 2000. – 544 с.
2. Андреева Г.Н. Экономическая конституция в зарубежных странах / Г.Н. Андреева. – М.: Наука, 2006. – 268 с.
3. Арбузкин А.М. Конституционное право зарубежных стран: учеб. пособие / А.М. Арбузкин. – М.: Юрист, 2004. – 666 с.
4. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации: учебник / М.В. Баглай, Б.Н. Габричидзе. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 512 с.
5. Баренбойм П.Д. Конституционная экономика: [учебник для юрид. и эконом. вузов] / П.Д. Баренбойм, Г.А. Гаджиев, В.И. Лафитский, В.А. Мау. – М.: ЗАО «Юстицинформ», 2006. – 528 с.
6. Данилов С.Ю. Конституционная экономика в зарубежных странах: учеб. пос. / С.Ю. Данилов. – М.: Изд дом ГУ ВШЭ, 2008. – 145 с.
7. Коваленко Р.А. Экономическая теория в формате конституционной экономики / Р.А. Коваленко, Е.А. Чаусовская // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. – 2005. – Вып. 89-2. – С. 175–179.
8. Лощикін О.М. Економічні функції сучасної держави та конституційно-правові основи їх реалізації / О.М. Лощикін // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні та політичні науки. – Вип. 34. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 3–12.
9. Лощикін О.М. Конституційні основи регулювання економічної діяльності держави на сучасному етапі / О.М. Лощикін // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні та політичні науки. – Вип. 31. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 48–54.
10. Савчин М.В. Конституційний лад України та економічний конституціоналізм / М.В. Савчин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 96–100.
11. Сапронова М.А. Государственный строй и конституции арабских республик. / А.М. Сапронова. – М.: Муравей, 2003. – 328 с.

12. Скупінський О.В. Конституційна економіка: поняття та перспективи для України / О.В. Скупінський // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 909–914 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11covpdu.pdf> та ін.
13. Фетисова В.А. Правовое регулирование экономики постсоциалистических государств: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / В.А. Фетисова. – М., 2008. – 27 с.
14. Хартия экономических прав и обязанностей государств: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 3281 (XXIX) от 12 декабря 1974 г. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_077

УДК 342.5.001.73 (477)

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Белов Д.М., к.ю.н., доцент

Ужгородський національний університет

Стаття присвячена висвітленню окремих особливостей здійснення конституційної реформи в Україні. Автор досліджує проблеми української моделі організації державної влади на основі здійснення порівняльно-правового аналізу розподілу владних повноважень між гілками державної влади в Україні за чинною Конституцією України.

Ключові слова: державна політика, Конституція України, конституційна реформа, розподіл державної влади.

Белов Д.М. ПРОБЛЕМЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ УКРАИНСКОЙ МОДЕЛИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ / Ужгородский национальный университет, Украина

Статья посвящена отдельным особенностям осуществления конституционной реформы в Украине. Автор исследует проблемы украинской модели организации государственной власти на основе осуществления сравнительно-правового анализа распределения властных полномочий между ветвями государственной власти в Украине по действующей Конституции Украины.

Ключевые слова: государственная политика, Конституция Украины, конституционная реформа, разделение государственной власти.

Byelov D.M. PROBLEMS OF REFORM MODELS UKRAINIAN STATE POWER / Uzhgorod national university, Ukraine

Article is devoted to specific features of constitutional reform in Ukraine. The author explores the problems of the Ukrainian model of government on the basis of comparative legal analysis of the distribution of powers between branches of government in Ukraine for the current Constitution of Ukraine.

Key words: public policy, the Constitution of Ukraine, constitutional reform, the distribution of state power.

Основний Закон у сучасних умовах демократичного розвитку перетворюється на один з вирішальних чинників суспільного та державно-правового розвитку. В цьому сенсі не може викликати окремі зауваження тлумачення окремих статей Конституції України. Причому Конституція постає не лише як один з можливих чинників впливу на державу та право, а саме як фундаментальна основа та вирішальний фактор, без якого зникають демократичні основи. А без спрямованості на демократію вона вже починає слугувати не інтересам суспільства в цілому, а виключно інтересам тих чи інших політиків. Перехідний період в Україні, як і всюди, характеризується протистоянням двох правопорядків – старого і нового, основним розмежуванням яких стає ставлення до Конституції України. Центральне питання сучасної конституційної дискусії є питання прогалин у Конституції, а також питання про те хто, яким чином, у якому напрямку буде заповнювати ці прогалини.

Окремі аспекти досліджуваного питання були предметом вивчення ряду українських та зарубіжних науковців. Так, зокрема, власне поняття Конституції та конституціоналізму неодноразово розглядалося в працях: В. Тертички, О. Кучеренко, П. Фріса, І. Арістової та ін.